

інших фахівців. Потреба батьків у цих знаннях і зацікавленість суспільства в їхньому набутті батьками призведе, зрештою, до того, що відвідування майбутніми батьками шкіл підготовки до батьківства й материнства стане невід'ємною частиною психолого-педагогічної допомоги молодій родині на рівні зі спостереженням у жіночих консультаціях.

Методичне обґрунтування застосування перинатальних технологій для підготовки подружніх пар до пологів та майбутнього батьківства має психолого-педагогічне й соціальне значення, оскільки закладає основи формування майбутньої особистості дитини та її долі.

Література

1. Берн Э. Трансакционный анализ и психотерапия : пер. с англ. / Э. Берн. – СПб. : Братство, 1992. – 224 с.
2. Брехман Г.И. Перинатальная психология: проблемы живущих и человек будущего. Экология Земли – экология лона – экология Земли / Г.И. Брехман // Материалы конференции по проблемам перинатальной психологии медицины. Иваново, 21–22 мая 1998. – Иваново, 1998. – С. 12–18.
3. Гроф С. За пределами мозга / С. Гроф. – М. : Изд-во Трансперсонального Института, 1993. – 170 с.
4. Добряков И.В. Психотерапия и перинатальная психология / И.В. Добряков // Перинатальная психология и нервно-психическое развитие детей : сборник материалов межрегиональной конференции. – СПб. : Изд-во УРАО, 2000. – С. 11–15.
5. Филиппова Г.Г. Развитие материнского поведения в онтогенезе / Г.Г. Филиппова // Ежегодник Рос. псих. общ-ва. Психология сегодня. – М. : Изд-во Института психотерапии, 2002. – Т. 2. – Вып. 3. – 240 с.
6. Фрейд З. Психология бессознательного / З. Фрейд. – М. : Питер, 2007. – 400 с.
7. Шпиц Р. Первый год жизни / Р. Шпиц. – М. : Изд-во Академический проект, 2006. – 352 с.
8. Эйдемиллер Э.Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия : учеб. пособ. для врачей и психологов / Э.Г. Эйдемиллер, И.В. Добряков, И.М. Никольская. – СПб. : Речь, 2003. – 336 с.
9. Руководство по эффективной помощи при беременности и рождении ребенка : пер. с англ. / [М. Энкин, М. Кейрс, Д. Нейлсон, К. Краутер, Л. Дьюли, Э. Ходнет, Дж. Хофмейер] ; [под. ред. А.В. Михайлова]. – СПб. : Петрополис, 2003. – 480 с.

ГАШЕНКО І.О., САВІЧ І.О.

ДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ У СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

В період входження України в єдиний європейський освітній простір закономірно постає питання про нову школу, яка створила б умови для повноцінного фізичного, психічного, соціального та духовного розвитку дитини і плекала людину, здатну будувати демократичну державу. Сучасна школа повинна допомогти учням відчувати себе впевненими на ринку праці, вміти адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, бути психологічно стійкими, розвивати здатність до самостійної праці [1].

Проте в українській освіті найбільш широко поширений підхід, який не дає можливості розвиватися дитині гармонійно. Від учня вимагають тихо (тобто достатньо пасивно) поводитись на уроці, уважно слухати й записувати пояснення викладача, а потім під час опитування або на іспиті пригадати та повторити їх.

У багатьох країнах Європи зазначений підхід давно вважають застарілим. У ньому вбачають пряму причину зменшення інтересу школярів і студентів до навчання, зменшення результативності й ефективності навчання в цілому. Окрім того, важливим є аспект, за яким орієнтування на теоретичні знання веде освітній процес у бік від вимог реальності, підготовки до життя за умов реального суспільства, подальшій роботі випускника за обраною професією.

Протилежним до репродуктивного навчання є підхід, у якому акцент перенесено на самостійну активну навчальну діяльність учнів. Вчитель здійснює лише “підтримку” цієї діяльності, тобто забезпечує матеріалами й опосередковано управляє нею, ставить перед учнями проблеми. В основу такого навчального процесу закладено співробітництво і продуктивне спілкування учнів, спрямоване на спільне вирішення проблем, формування вмінь виділяти головне, ставити цілі, планувати діяльність, розподіляти функції, відповідальність, критично міркувати, досягати значущих результатів. В українській педагогіці такий підхід пов’язаний з використанням проблемного та проектного методів навчання, у яких навчальну діяльність учнів спрямовано на успішну роботу в умовах реального суспільства. Результатом навчання стає вже не засвоєння знань, вмінь і навичок, а формування основних компетентностей, які забезпечують успіх практичної діяльності.

Мета статті – розглянути метод проектів та окреслити дидактичні умови його впровадження в навчальний процес сучасної школи.

Питання актуальності та організації проектної діяльності вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: С.І. Гончаренко, Дж. Дьюї, М.Ю. Бухаркіна, Н.Ф. Коряковцева, М.В. Моїсеєва та ін.

Слово “проект” запозичено з латинської й означає “викинутий уперед”, “той, хто звертає на себе увагу”. Потім цей термін почали розуміти як ідею, за якою суб’єкт може й має право розпоряджатися власними думками.

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник ще в 1920-х рр. у США. Його називали також методом проблем і пов’язували з ідеями гуманістичного напрямку у філософії й освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В.Х. Кілпатриком. Дж. Дьюї пропонував будувати навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, співвідносячись з його особистим інтересом саме в цьому знанні, надзвичайно важливо було показати дітям їх власну зацікавленість у знаннях, що здобуваються, що можуть і повинні знадобитися їм у житті. Тому і потрібна проблема з реального життя, знайома й значуща для дитини, для вирішення якої їй необхідно прикласти набуті знання й нові, котрі ще мають бути набуті. При вирішенні проблемного питання учитель може підказати нові джерела інформації або просто спрямувати думку учнів у потрібний бік для швидкого пошуку. У результаті учні повинні самостійно і спільними зусиллями вирішити проблему, застосувавши необхідні знання часом з різних галузей, одержати реальний і відчутний результат [3].

Метод проектів із часом набув певних еволюційних змін. Започаткований на засадах ідеї вільного виховання, наразі він “стає інтегрованим компонентом досить опрацьованої і структурованої системи освіти” [5].

За визначенням С.У. Гончаренка, метод проектів – це організація навчання, коли учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів, які поступово ускладнюються [2].

Робота за методом проектів передбачає постановку певної проблеми й наступне її вирішення з обов'язково наявністю ідеї та гіпотези вирішення проблеми, чітким плануванням дій, розподілом (якщо розглядається групова робота) ролей, тобто наявністю завдань для кожного учасника за умов тісної взаємодії, відповідальності учасників проекту за свою частину роботи, регулярного обговорення проміжних кроків і результатів.

Метод проектів є ефективним в тому випадку, коли в навчальному процесі поставлено певне дослідницьке, творче завдання, для вирішення якого потрібні інтегровані знання з різних галузей, а також застосування дослідницьких методик (наприклад, дослідження демографічних чи економічних проблем у різних регіонах світу, створення серії репортажів з різних регіонів за однією з проблем, які б розкривали певну тему, зокрема, впливу кислотних дощів на навколишнє середовище чи розміщення різноманітних галузей промисловості в різних регіонах тощо). Проектна форма педагогічної діяльності ефективна лише в контексті загальної концепції навчання. Вона передбачає відхід від авторитарних і репродуктивних методів навчання, вимагає обміркованого й обґрунтованого поєднання з різними методами, формами й засобами навчання.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок та вмінь, що потребують самостійного конструювання знань та орієнтації в інформаційному просторі. Оскільки за визначенням проект є сукупністю певних дій, документів, задумів щодо створення реальних або теоретичних об'єктів, він передбачає технологічний підхід у навчанні.

Метод проектів – педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування й набуття нових (часто шляхом самоосвіти). Активне включення учнів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи діяльності в соціокультурному середовищі [6].

Провідні ознаки проектної технології можна визначити як: спрямованість на розвиток пізнавальних навичок, вмінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, узагальнювати та інтегрувати знання, отримані з різних джерел у процесі теоретичного і практичного навчання.

Окрім того, використання проектної технології має такі позитивні ознаки:

- акцентує увагу на процесі самостійного пізнання, самостійному досягненню поставленої мети;
- формує мотивацію навчання;
- формує навички орієнтації в сучасному інформаційному просторі;
- розвиває здібності: а) комунікативні (вміння співпраці у творчій групі); б) соціальні (самодисципліна, терпимість до позиції інших учасників роботи); в) технологічні (абстрактно-логічне мислення).

Водночас відбувається підвищення інтегрованих результатів щодо оволодіння вміннями самостійної пізнавальної діяльності. До них відносять такі вміння:

- визначати й обирати пізнавальні проблеми, які є доцільними в процесі навчальної діяльності;

- обирати джерела інформації, які є адекватними для вирішення поставленої мети дослідження;
- обирати відповідні форми презентації результатів проведеної роботи залежно від навчальної ситуації [7].

Ефективність роботи за проектом визначає ряд чинників. Передусім, проектну діяльність можна впроваджувати тільки за ініціативи учнів, яка ґрунтується на свідомому прагненні до цієї діяльності. Темі проектів мають бути цікавими для учнів, реалістичними у виконанні, адже в процесі роботи учні не тільки самостійно набувають знання, а й оволодівають необхідними способами мислення та дії. Запланована організація проекту має передбачати його гнучкість і внесення змін у процес виконання.

Застосування методу проектів сприяє реалізації певних педагогічних завдань, таких як: інтенсифікація навчально-виховного процесу, підвищення його ефективності та якості; побудова відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному учню власну траєкторію самоосвіти; системна інтеграція предметних завдань; розвиток творчого потенціалу; розвиток умінь експериментально-дослідницької діяльності; формування інформаційної культури; реалізація соціального замовлення, зумовленого інформатизацією сучасного суспільства. Окрім того, проектне навчання створює умови для самоосвіти [6].

Найпоширенішою типологією проектів така:

- дослідницькі проекти – потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів;
- творчі проекти – не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, прийнятій групою логіці спільної діяльності, інтересам учасників проекту;
- ігрові проекти – учасники беруть собі визначені ролі, зумовлені характером і змістом проекту;
- інформаційні проекти – спрямовані на збирання інформації про певний об'єкт, явище; ознайомлення учасників проекту із цією інформацією; її аналіз та узагальнення фактів; вони потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції в ході роботи над проектом;
- практично орієнтовані проекти – результат діяльності учасників чітко визначено із самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників [4].

Педагогічна ефективність вищезазначеної типології проектів навчального процесу сучасної школи зумовлена таким:

- зорієнтованістю на активні методи діяльності учасників, зокрема самостійно-пізнавальну діяльність, яка може бути індивідуальною, парною, груповою (робота в малих групах);
- можливістю використовувати такий вид діяльності як у процесі опрацювання окремих тем (поточні проекти), так і в підсумковому оцінюванні рівня навчальної діяльності при вивченні всього курсу (підсумкові проекти);
- можливістю аргументувати, узагальнювати, переносити в інші умови знання, набуті в процесі вивчення загальноосвітніх і спеціальних предметів;
- здатністю широкого охоплення тематики, яка може бути обрана учнями відповідно до їх інтересів і зацікавленості цією проблемою.

Керуючись вищезазначеним, пропонуємо при використанні методу проектів виокремлювати три етапи, які відображають наступність у здійсненні роботи, чітко визначають заплановану діяльність, проте не вимагають подрібнювати перебіг процесу:

1. Підготовчий етап.

Запланована діяльність: визначення тематики проекту; створення колективу виконавців і розподіл його на дослідницькі групи; планування роботи (визначення терміну виконання, окреслення завдань, визначення методів роботи над проектом), обрання пошуку джерел інформації.

2. Дослідницький етап.

Запланована діяльність: безпосередня робота над проектом, збирання інформації, встановлення необхідних творчих зв'язків з особами, які можуть допомогти у виконанні запланованої роботи; вивчення, опрацювання та узагальнення отриманої інформації; аналіз та систематизація комплексу напрацьованого матеріалу; викладення узагальнених висновків у вигляді таблиць, схем, діаграм, рефератів, загального звіту.

3. Підсумковий етап.

Запланована діяльність: презентація отриманих результатів; обговорення за участю учнів класу; оцінювання; організація підсумкової конференції.

Як бачимо, в процесі роботи беруть участь учні й викладачі, на різних етапах роботи кількісний внесок кожної з груп є різним. Загалом усі дії учасників можна поділити на дії, які виконують викладачі; дії, що виконують учні; спільні дії викладачів і учнів.

Особливого значення ми надаємо останньому етапу роботи – презентації та оцінюванню. Уся попередня робота спрямована не тільки на досягнення кінцевого результату, а й на відповідний процес презентації. Форма презентації проекту визначається заздалегідь, розробляються її структура, зміст візуальної підтримки, склад аудиторії, яка має бути присутньою на презентації.

Висновки. Метод проектів – це сукупність прийомів, операцій оволодіння певною галуззю практичного або теоретичного знання, тієї чи іншої діяльності. Це шлях пізнання, спосіб організації процесу пізнання. Тому, якщо ми говоримо про дидактичні основи методу проектів, то маємо на увазі засіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологію), яка повинна завершитися реальним, практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином. Щоб досягти такого результату, необхідно навчити дітей самостійно мислити, знаходити та вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних сфер, вміння прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів рішення, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Шкільний світ, 2001.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 367 с.
3. Дьюи Дж. Психология и педагогика мышления (Как мы мыслим) : пер. с англ. / Дж. Дьюи. – М., 1999.
4. Иванова Л. Проектирование в обучении: дидактические принципы / Л. Иванова // Учитель. – 2004. – № 6. – С. 11–15.

5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева ; [под ред. Е.С. Полат]. – 2-е изд., стер. – М. : Академия, 2005. – 272 с.

6. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.

7. Хуторской А.В. Современная дидактика : учебник для вузов / А.В. Хуторской. – СПб : Питер, 2001. – 544 с.

ГЛОВИН Н.М.

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ З ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ У МАЙБУТНІХ АГРАРІЇВ

Проблема організації навчального процесу вищої школи як умотивованого управління професійним саморозвитком особистості майбутнього фахівця на сьогодні є особливо актуальною. У зв'язку із цим у державній програмі “Освіта” (Україна ХХІ століття) зацентровано увагу на реформуванні змісту освіти, пошуку нових підходів до структурування знань як засобу цілісного розуміння та пізнання світу, створенні передумов для розвитку творчих здібностей молоді, тобто “...формування освіченої, творчої особистості” [10]. При цьому особливу увагу звернуто на випускників аграрних закладів, які повертаються на роботу в село. На це вказано в Державній програмі “Відродження села – справа молодих”, в Указі Президента України “Про державну підтримку підготовки фахівців для сільської місцевості”, де розглянуто питання про формування внутрішньої потреби в активній навчально-пізнавальній діяльності, усвідомленні важливості та необхідності ґрунтовних знань для життя в сучасному суспільстві [6].

Економічний розвиток нашої держави в умовах ринку вимагає від вищих професійних закладів освіти підвищеної уваги до підготовки конкурентоспроможного фахівця, який відповідав би основним критеріям моделі спеціаліста згідно з концепцією державного стандарту професійно-технічної освіти. Ця проблема набуває актуальності в зв'язку з інтеграцією вітчизняної освіти в європейській освітній простір шляхом приєднання до Болонської конвенції. В зв'язку із цим спрямування студента на активний свідомий трудовий шлях і творчу участь у суспільному виробництві, зокрема в аграрній сфері, – одне з найактуальніших і найголовніших завдань вищого навчального закладу й головна життєва проблема особистості. На це звертають увагу в своїх працях О. Андрусь, Б. Гершунський, Н. Ничкало, П. Олійник та інші. Проте практично відсутні дослідження щодо формування дослідницьких умінь у майбутніх аграріїв, що й зумовлює актуальність статті. Це посилюється рядом суперечностей між: потребою аграрного сектора у висококваліфікованих, здатних до дослідницької діяльності фахівцях та рівнем готовності до неї випускників вищих аграрних закладів; актуальністю проблеми інтенсифікації навчального процесу завдяки використанню дослідницьких завдань та відсутністю досліджень проблеми; практикою викладання дисциплін природничо-математичного циклу як базових у підготовці майбутніх аграріїв та відсутністю цілісної методики поетапного формування вмінь розв'язувати дослідницькі завдання з хімії, біології та фізики у студентів агротехнічних інститутів.